

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

**Методичні рекомендації щодо організації навчання, самостійної роботи та
практичних модулів**

з дисципліни «Виробнича (виконавська) практика»

для студентів вищих музичних навчальних закладів

III–IV рівнів акредитації

Галузь знань: 02 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Освітня програма Музичне мистецтво

Спеціальність 025 Музичне мистецтво

За першим (бакалаврським) рівнем

Автори: **Фабрика-Процька Ольга Романівна**, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва; **Парумба Богдан Володимирович**, старший викладач кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

Рецензенти:

Князєв В. Ф. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

Пасічник Л. М. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

Фабрика-Процька О. Р., Парумба Б. В.

Методичні рекомендації щодо організації навчання, самостійної роботи та практичних модулів до дисципліни **«Виробнича (виконавська) практика»** для студентів вищих музичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації спеціальності **025 (Музичне мистецтво)** за першим (бакалаврським) рівнем.

Запропоновані методичні рекомендації містять теоретичні положення щодо основних питань для проходження виробничої (виконавської) практики студентами IV курсу. Впровадження в навчальний процес названих методичних рекомендацій сприятиме оновлення змісту навчання, розширення теоретичних знань та практичних навиків з навчального курсу **«Виробнича (виконавська) практика»** для студентів вищих музичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації спеціальності **025 (Музичне мистецтво)** за першим (бакалаврським) рівнем.

Виконавська практика займає важливе місце у підготовці фахівців мистецьких спеціалізацій вищих закладів освіти та відноситься до провідної складової їхньої професійної підготовки. Цей вид практики є складовою частиною циклу професійної і практичної підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти до професійної виконавської діяльності.

Програма проходження виконавської практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Виробнича виконавська підготовка в Навчально-науковому інституті мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» характеризується інтегрованістю, взаємозв'язком усіх компонентів (навчальних дисциплін, навчальних і педагогічної практик, науково-дослідної роботи) і їх скоординованістю з метою досягнення головної мети – розвитку індивідуальності, особистості студента як майбутнього фахівця й дослідника.

Виконавська практика є однією із форм професійної підготовки студентів музичних закладів до роботи з творчими колективами.

Практика здійснюється з урахуванням можливостей колективів.

Адекватність слухацької співтворчості з музичним твором визначається декількома критеріями:

- 1) мірою активності і здатності до спостереження за розвитком музики, змісту твору, звуко-виразовими можливостями того чи іншого мистецького колективу;
- 2) вмінням сприймати музику художньо, образно, що функціонує в соціальній системі естетичних відношень і асоціюється з образами реального світу;
- 3) мірою емоційної чуттєвості до музики, спрямованої на співпереживання уявному герою.

Виконавець-диригент повинен не лише озвучити вивчені раніше нюанси, штрихи, а й відтворити з колективом образ миттєво, імпровізаційно, орієнтуючись на якість досягнутого результату та рівень розвитку і реакцію слухачів.

Здатність виконавця врахувати специфіку слухацької аудиторії під час інтерпретації музичного твору називають педагогічним артистизмом, який пов'язаний із двома видами художнього перевтілення: з одного боку, виконавець повинен бути «учасником» тих чи інших подій та образів, які розкриваються у виконуваному ним творі, тобто вміти корегувати власні дії, співвідносячи реальний звуковий результат із ідеально-очікуваним; з іншого – йому потрібно «працювати в концепції того колективу, який знаходиться перед ним», «дивитись на твір його очима».

Серед артистично-вольових якостей особливої уваги набуває формування у студентів бажання і здатності публічно виступати перед студентами з інтерпретацією музичних творів для формування у них музичної культури.

Специфіка інструментальної підготовки виконавця має інтегрований характер. Саме навчально-виконавська практика висуває перед студентом і викладачем новий вид творчо-пошукової діяльності у таких її видах, як вибір програми, складання композиції, опрацювання образу твору. При цьому студентові необхідно оволодіти вміннями не тільки суто виконавськими (грою, диригуванням), але в деякій мірі й вміннями акторськими та організаторськими, керівними.

Виробнича виконавська практика (ВВП) – це ефективна навчальна форма підготовки студентів до роботи. У процесі її проведення інтегруються, удосконалюються і перевіряються знання, уміння та навички, отримані майбутнім викладачем музики та виконавцем-інструменталістом, керівником ансамблю, оркестру.

У процесі підготовки і проведення творчих заходів студент під керівництвом викладача основного народного музичного інструмента має змогу практично формувати і удосконалювати основні види музично-педагогічної діяльності:

- інтерпретаційно-виконавську (гра, диригування);
- комунікативну (артистично-вольові якості і педагогічні впливи, необхідні для художнього спілкування із слухачами);

Широкі можливості створює ВВП для формування мотиваційної основи до музично-освітньої та навчальної роботи студента, а саме:

- дозволяє індивідуально-творчо регулювати ступінь складності виконавського репертуару студента;
- дає йому можливість для виконавського самовираження, самореалізації і самоконтролю, оскільки в процесі проведення заходу він може компенсувати менш розвинені вміння та здібності за рахунок сильніших;
- спонукає студента до осмислення, пошуку і комплексного застосування знань – навичок, отриманих як у процесі вивчення різних навчальних дисциплін, так і підказаних йому результатами практики;
- розвиває і загартовує артистично-вольові якості студента, оскільки публічний виступ перед однокурсниками психологічно відповідальніший від будь чого;
- опановує методи поглибленої роботи над репертуарними збірниками та методами наукового пошуку, що формує дослідницькі інтереси і навички, сприяє поглибленню навчальної діяльності.

Якщо взаємодія викладача і студента буде спрямована на формування самостійності майбутнього викладача музики та виконавця-інструменталіста, а саме:

Створення навчальної атмосфери стосунків, коли викладач не дає готових «рецептів» по вивченню педагогічного репертуару, а :

- 1) стимулює в процесі сумісної праці над музичним твором самостійну, творчо-пошукову діяльність вихованця;
- 2) спрямовує його емоційно-чуттєві і понятійно-операційні дії на пізнання раціональних методів опрацювання музичних творів;
- 3) чуйно ставиться до його художньої індивідуальної техніки, музичного смаку і мислення, спирається і залучає при цьому знання і вміння, отримані студентом у класі фахових дисциплін.

Оскільки в процесі ВВП інтегруються, формуються і виявляються основні професійні якості музично-педагогічної діяльності викладача музики, вона

вимагає комплексного підходу до розв'язання взаємопов'язаних навчальних завдань, спочатку, налагодження і зміцнення міждисциплінарних зв'язків, методики музичного виховання, музично-теоретичних дисциплін тощо.

Мета виконавської практики полягає у полегшенні і прискоренні адаптації студентів до реальних умов їх майбутньої професійної діяльності, творче осмислення теорії, підготовці майбутніх музикантів до всіх функціональних обов'язків, що покладаються і як на керівника музичного колективу, активного пропагандиста музичної культури та мистецтва, а також у формуванні музично-виконавських і педагогічних знань, умінь і навичок, необхідних для художнього, творчого спілкування з людьми.

Основні завдання виконавської практики:

- забезпечення зв'язку теоретичних знань фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань, а відтак – формування у студентів психологічної готовності до роботи в колективі;
- виховання у студентів стійкого інтересу і любові до професії вчителя музичного мистецтва, формування умінь та навичок, що сприяють розвитку у них професійних якостей вчителя, потреби в педагогічній освіті;
- усвідомлення значущості соціально-психологічних, психологічно-педагогічних, методичних та творчих основ взаємодії учня й вчителя;
- підготовка студентів до державних іспитів та збір матеріалів до написання наукових робіт;
- знайомлення студентів із сучасним станом навчально-виховної роботи в школі, передовим педагогічним досвідом і їх включення до розв'язання поточних навчально-виховних питань;
- художньо-виконавський розвиток студентів;
- адаптація музично-виконавських і педагогічних умінь та навичок, отриманих студентом у процесі навчання, до умов професійної діяльності викладача музики, зокрема інтерпретації та аналізу музичних творів;

- формування у студентів навичок організації і проведення музично-освітньої діяльності;
- виховання у них самостійних індивідуальних творчих здібностей і вмінь;
- нагромадження виконавського репертуару для проведення концертів та виступів.

Виконавська практика є спеціалізованою, забезпечує теоретичну та практичну підготовку фахівців в галузі музичного мистецтва за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр.

Оскільки основною метою навчальної практики є музично-освітня діяльність, то для її проведення студент повинен оволодіти відповідними здібностями і вміннями. Це комплекс виконавських вмінь (гра, диригування), а також здібності пов'язані з організацією і проведенням музичних заходів (уміння настроїтись на виступ, емоційна піднесеність і переконливість виступу, креативність та ін.)

Розвиток умінь та здібностей естетичного сприймання музики поглиблюється у спільній роботі над музичним твором, коли викладач створює атмосферу емоційної захопленості образом твору, милується майстерністю форми. За допомогою запитань, викладач активізує його творчу уяву, допомагає йому стати активним співучасником, пошукувачем і виразником особистих почуттів у процесі словесної і виконавської інтерпретації твору.

Цінність виконавської практики полягає в тому, що вона дає студентові реальну можливість для виконавського самовираження, самоперевірки і самооцінки за рахунок індивідуально-творчого регулювання ступеня складності виконавського репертуару.

Виконавська практика підвищує цікавість студентів щодо можливості реалізувати свої музично-педагогічні здібності у різних видах діяльності:

- виконавської (гри, диригування);
- врахування вікових особливостей слухацької аудиторії;
- комунікативної (використання широкого спектра словесних, музично-виконавських, та інших видів педагогічного впливу для встановлення контакту із слухацькою аудиторією);

- організаційної (організація і підтримка уваги слухача);
- конструктивної (раціональний розподіл часу на різні види діяльності у процесі виступу, організація умов для виступу).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти-бакалаври повинні

знати:

- специфіку роботи диригента,
- групи оркестрових інструментів та їхні технічні і тембральні особливості

вміти:

- грати на одному чи декількох з оркестрових інструментів в ансамблі;
- акомпанувати у складі оркестру солістам-інструменталістам, солістам-вокалістам, хоровим і танцювальним колективам;
- використовувати набутий досвід у подальшій роботі з навчальними колективами Навчально-наукового інституту мистецтв.

По завершенню проходження виконавської практики студенти мають знати:

- особливості психологічної підготовки виконавця до концертного виступу;
- способи подолання сценічного хвилювання;
- фактори, що позитивно і негативно впливають на стан виконавця перед виходом на сцену;
- традиційні правила поведінки виконавця на сцені;
- власні особливості підготовки до публічного виступу;
- шляхи творчої самореалізації молодого виконавця;
- методи створення виразної художньої інтерпретації концертного репертуару;
- стильові ознаки творів семестрової програми;
- особливості роботи над музичним твором на завершальному етапі.

Студенти мають навчитися:

1. аналізувати музичні твори різних стилів та жанрів, виявляти їх художні особливості та виконавські труднощі;

2. застосовувати найбільш доцільні й ефективні прийоми подолання технічних складнощів в роботі над програмою з фаху;
3. підбирати репертуар для участі в концерті відповідно до рівня естетичної підготовки публіки;
4. складати професійні коментарі до творів концертної програми;
5. самостійно оцінювати власне виконання;
6. розвивати особисту художню уяву;• вдосконалювати власну творчу активність тощо.

Студенти-практиканти повинні володіти:

- відповідними технічними та артистичними прийомами для передачі художнього змісту творів, що виконуються;
- професійною термінологією;
- навичками правильної та ефективної організації концертів академічної• музики просвітницької спрямованості

Також програмою виконавської практики передбачено:

- опанування мистецтвом професійного інструментального та оркестрового виконавства;
- оволодіння певним обсягом виконавського репертуару різних стилів (від бароко до сучасної музики);
- підсумовування здобутих виконавських практичних навичок та теоретичних знань під час концертних виступів;
- формування у студентів–практикантів потреби у творчому ставленні до виконавської діяльності;
- застосування придбаних професійних умінь, аналітичних та організаторських навичок у просвітницькій діяльності.

Закріплення отриманих навичок відбувається при виконанні завдань для самостійної роботи.

Зміст дисципліни

Тема 1. Ознайомлення з роботою оркестрів та специфікою управління колективом диригента	12 год. сам. роб.
Тема 2. Робота над партитурою. Оркестрові твори, твори з супроводом, твори для солістів з оркестровим супроводом.	10 год. сам. роб.
Тема 3. Репетиційна робота диригента. Робота над диригентськими жестів.	8 год. сам. роб.
Тема 4. Розучування фрагментів творів для їх художнього виконання в цілому. Інтерпретація музичних творів та їх стильові особливості	16 год. сам. роб.
Тема 5. Репетиційна робота диригента. Робота над окремими фрагментами творів, оркестрування, інтерпретація та художнє виконання.	16 год. сам. роб.
Тема 6. Манера і техніка диригента: жести, міміка, образність, уміння управляти колективом.	8 год. сам. роб.
Тема 7. Функції оркестрових колективів: виконання сольних оркестрових творів, акомпанемент солістам та супровід танцювальній групі ансамблю.	8 год. сам. роб.
Тема 8.Робота над концертним виконанням творів.	12 год. сам. роб.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, яка передбачає виконання студентом завдань без безпосередньої участі викладача-методиста в час, вільний від обов’язкових навчальних занять. Завдання для самостійної роботи можуть бути визначені як викладачем, так і студентом у взаємодії з викладачем, але участь викладача в виконанні цих завдань обмежується загальним методичним керівництвом та консультаціями. Самостійна робота є основною формою оволодіння навчальним та практичним матеріалом, яку студенти використовують в позааудиторній частині навчального процесу.

Метою самостійної роботи студентів вищих музичних навчальних закладів, як і з будь-якої навчальної дисципліни, включаючи педагогічні практики, є формування самостійності як особистісної риси та професійної якості, суть якої полягає в уміннях планувати й регулювати свою діяльність, систематизувати її зміст та контролювати виконання робіт без істотного втручання з боку викладача.

Основними завданнями самостійної роботи студента з педагогічної практики є:

- систематизація знань, отриманих в теоретичних курсах методик викладання фахових дисциплін;
- набуття додаткових знань з цих дисциплін;
- вироблення фахових та дослідницьких вмінь та навичок.

В контексті педагогічної практики особливо важливим завданням є практична перевірка отриманих знань та різних можливостей їхнього використання. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента з педагогічних практик, не повинен становити не менше $\frac{1}{3}$ та не більше $\frac{2}{3}$ загального обсягу навчального часу студента, відведеного для проходження педагогічних практик.

Самостійна робота студентів потребує ретельного планування, організації часу й умов виконання та певного контролю з боку керівника практики. Керівник, як правило, визначає загальний обсяг завдань, типи завдань, надає методичні рекомендації щодо їхнього виконання, здійснює аналіз передбачуваних труднощів. При цьому бажано стимулювати прояви студентської ініціативи як у визначенні обсягу завдань, так і в визначенні типів та конкретних формулювань, заохочувати бажання студента вийти за окреслені викладачем межі обсягу та засобів виконання завдань. Велике значення для організації та здійснення самостійної роботи студента мають його вмотивованість та психологічна готовність, до яких також спричиняється керівник практики, сформованість бази знань, на яку будуть нашаровуватися нові знання та практичні навички.

Таким чином, самостійна робота студентів з педагогічної практики передбачає взаємодію з керівником не лише у формах надання консультацій та контролю виконання завдань, а також і в формі психологічного впливу на мотивацію самостійної роботи, стимулювання творчого підходу до виконання завдань. Раціональна організація самостійної роботи вимагає, щоб студент дотримувався гігієни розумової праці. Тому необхідним є ознайомлення з механізмами розумової праці, з'ясування причини появи втоми та визначення шляхів підвищення працездатності. Студент має пам'ятати про необхідність дотримуватись певного режиму чергування роботи та відпочинку, включаючи режим харчування, використання різноманітних форм організації відпочинку та ін.

При плануванні самостійної роботи необхідно враховувати особливості добових ритмів організму, визначати оптимальні добові періоди навчальної діяльності, активного відпочинку та сну. Проходження педагогічних практик передбачає вироблення у студентів нового погляду на психолого-педагогічними особливості організації навчання у вищій школі в цілому та на специфічні особливості навчання у вищих музичних навчальних закладах. Загальні та спеціальні методи і прийоми навчальної роботи в вищій школі, обсяги учбових завдань та засобів їх виконання мають бути розглянуті як з точки зору студента, так і з точки зору викладача. Під час проходження педагогічних практик студент має не лише осмислити, а також переосмислити власний навчальний досвід. Тому організація самостійної роботи студентів під час проходження практик має бути націленою на активізацію навичок осмислення та використання власного досвіду.

КОМПЕТЕНТНОСТІ

(згідно з освітньо-професійною програмою «Музичне мистецтво»

першого рівня вищої освіти)

У результаті проходження виробничої виконавської практики здобувачі вищої освіти мають набути такі загальні компетенції:

- здатність до міжособистісної взаємодії;
- здатність до критики та самокритики;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність працювати самостійно, виявляти ініціативу та лідерські якості.

Після проходження виконавської практики студент повинен володіти відповідними фаховими компетенціями спеціальності. А саме:

- здатністю володіти знаннями базової музикознавчої, музично-педагогічної, методичної літератури та нотного репертуару;
- здатністю здійснювати виконавську діяльність на базі професійних знань та навичок гри на музичному інструменті (сольного співу), оркестрової та ансамблевої гри (ансамблевого співу) та концертних виступів;
- здатністю створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності, аргументовані знанням музичних стилів різних епох та володінням техніками, прийомами та виконавськими методиками;
- здатністю демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності та спроможність до її вдосконалення через застосування відповідних практичних і репетиційних методик;
- здатністю розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу у виконавській діяльності;
- здатністю демонструвати базові навички ділових комунікацій, вміння організувати діяльність у професійній сфері.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час проходження виробничої виконавської практики застосовуються наступні методи: методи художнього контексту, змістовного аналізу музичного твору, емоційної драматургії, створення композиції; метод роздуму, життєвих асоціацій, накладення; методи стильової та жанрової атрибуції; методи організації та підготовки мистецьких заходів, роботи з аудиторією; практичний експеримент.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА (ЗА 100-БАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ)

Оцінка навчальної й позакласної роботи з предмета

«ВІДМІННО» (90-100) - ставиться за умови, якщо уроки і позакласні заходи було проведено на високому науковому та організаційно-методичному рівнях, студентом обгрунтовано висувалися і ефективно вирішувалися навчально-виховні завдання, раціонально застосовувалися різноманітні методи навчання та прийоми творчої активізації учнів із врахуванням їх вікових особливостей й індивідуальних відмінностей, підтримувалася дисципліна; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії й творчу самостійність і добір навчального і дидактичного матеріалу в процесі побудови і аналізу музичних занять.

«ДОБРЕ» (70-89) - ставиться, якщо навчальні й позакласні заняття проведено на високому науковому та організаційному рівнях, за умови успішного вирішення навчальних і виховних завдань, однак недостатньо ефективного використання окремих методичних прийомів активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії, самостійність у добір навчального та дидактичного матеріалу, але припускався незначних помилок у побудові й проведенні музичних занять.

«ЗАДОВІЛЬНО» (50-69) - ставиться, якщо студент у реалізації навчально-виховних завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну творчу діяльність учнів, не завжди був спроможний установити контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності і причин своїх помилок, недоліків.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» (1-49) - ставиться, якщо на уроці не було досягнуто навчально-виховної мети, було допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечувалася дисципліна; якщо студент виявив слабкі знання психолого-педагогічної теорії й некритично ставився до своєї роботи.

Оцінка виховної роботи

«ВІДМІННО» (90-100) - оцінюється студент, який виконав вчасно та якісно за плановий обсяг робіт, передбачений програмою практики того чи іншого курсу, виявив уміння, спираючись на психолого-педагогічну теорію, правильно визначати й ефективно розв'язувати виховні завдання, передбачати способи і результати його вирішення з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, виявив у роботі самостійність, творчий підхід, педагогічний такт.

«ДОБРЕ» (70-89) - ставиться студенту, який повністю виконав окреслену на період практики програму виховної роботи, виявив уміння визначити виховні завдання і способи їх вирішення, виявив ініціативу в роботі, однак у процесі проведення окремих видів виховної роботи припускався незначних помилок.

«ЗАДОВІЛЬНО» (50-69) - ставиться студенту, який виконав програму позакласної виховної роботи, проте не виявив глибокого знання психолого-педагогічної теорії й уміння застосовувати її, припускався помилок у плануванні й проведенні окремих позакласних заходів, недостатньо враховував вікові та індивідуальні особливості учнів.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» (1-49) - оцінюється студент, який не виконав програму позакласної виховної роботи: не виявив знання психолого-педагогічної теорії, вміння застосувати її для висування і реалізації виховних завдань, не зміг установити відповідні взаємини з учнями, не спромігся організувати педагогічно і творчо виправдану діяльність.

Підсумкова оцінка за практику повинна враховувати ступінь ефективності проведеної студентом навчально-виховної роботи, участь у роботі школи, суспільну активність студента, його ставлення до професії музиканта-педагога, до дітей, якість звітної документації.

Якість звітної документації, а також термін її подачі студентом викладачеві-методисту може стати підставою для зниження оцінки, а в окремих випадках – до висновку про невиконання програми виробничої практики.

Рекомендована література

1. Акимов Ю., Кузовлев В.О. О проблеме сценического самочувствия исполнителя баяниста. Баян и баянисты, мборник статей. Вып. 4. Москва, Сов. Композитор, 1978. 100с.
2. Акимов Ю., Кузовлев В.О. О проблеме сценического самочувствия исполнителя баяниста. Баян и баянисты, мборник статей. Вып. 4. Москва, Сов. Композитор, 1978. 100с.
3. Анисимов А. Дирижер-хормейстер. Ленинград, 1976.
4. Багриновский М. Дирижерская техника рук. Москва, 1947.
5. Барсова И.А. Книга об оркестре. Москва, 1969, 1978, 1981.
6. Береза А.В. Педагогічно-асистентська практика майбутнього вчителя музики. Навчально-методичний посібник (видання 2-ге, доповнене).Вінниця, НОВА КНИГА, 2010. 184 с.
7. Бурбан М. Українські хори і диригенти. Дрогобич, Посвіт, 2006. 640 с.
8. Власов В.П. Методика работы баяниста над полифоническими произведениями. Методические рекомендации. Москва, 1991. 95с.
9. Воеводин В.В. Самалюк И.И. Художественный образ музыкального произведения, Методические рекомендации. Ровно, 1991. 24 с.
10. Воеводин В.В. Самалюк И.И. Художественный образ музыкального произведения, Методические рекомендации. Ровно, 1991. 24 с.
11. Горобець Т.В. Роль комплексного навчання у системи підготовки майбутнього музичного керівника та вчителя музики в педагогічному коледжі. Київ, 2008. 72 с.
12. Готсдинер А. подготовка учащихся к концертным выступлениям. Метод. Записки по вопросам музыкального образования, Вып.3. Москва, 1991. С.182-192.
13. Готсдинер А. подготовка учащихся к концертным выступлениям. Метод. Записки по вопросам музыкального образования, Вып.3. Москва, 1991. С.182-192.
14. Гуцал В. Грає оркестр українських народних інструментів: метод. Поради керівникам самодіяльних колективів. Київ, Мистецтво, 1978. 164с.
15. Давидов М. Основи формування виконавської майстерності баяніста. Київ, Музична Україна, 1983.
16. Давидов М. Основи формування виконавської майстерності баяніста. Київ, Музична Україна, 1983.
17. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. Навчальний посібник для вищ. муз. навч. Закладів. Київ, Муз. Україна, 1997. 240 с.
18. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. Київ, Музична Україна, 1997.
19. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. Київ, Музична Україна, 1997.
20. Давидов М.А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. Київ, Музична Україна, 1997.

21. Доронюк В.Д. Курс техніки диригування. Івано-Франківськ, Івано-Франківська обласна друкарня, 2004. 292 с.
22. Дутчак В. Бандурне мистецтво діаспори. Проблеми виконавства. Мистецтвознавчі записки. Київ, 2004. Вип. 5. С.22-29.
23. Дутчак В. Розвиток професійних засад бандурного мистецтва у 1970-1990рр. Творчість і виконавство. Дисертація канд.. мистець. Київ, 1996. 240с.
24. Завадинский Д. Выбор схем тактирования. Київ, Музична Україна, 1980.
25. Катрич О. Стил ь музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти. Дрогобич, Вид. Фірма «Відродження», 2000. 100с.
26. Колесса М.Ф. Основи техніки диригування. Київ, Музична Україна, 1981.
27. Кофман Р. Виховання диригента:психологічні особливості. Київ, Музична Україна, 1986. 40 с.
28. Малько Н. Основы техники дирижирования Москва, Музыка, й1965.
29. Мандзюк Л. Вплив емоційного фактора на психофізіологічну сутність виконавського апарата бандуриста. Професійна та моральна культура в професійній системі. Зб. наук. праць Луганськ-Харків, 2004. С.194-203.
30. Мандзюк Л. Про виконавські проблеми лівої руки бандуриста в контексті художньо-виразної гри. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Вип. 6. Харків, 2001. С.175-183.
31. Мандзюк Л. Самостійна робота бандуриста над гамами. Методичні рекомендації для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв. Київ-Харків, Глас, 2004. 23 с.
32. Нальонов І.М. Педагогічна практика студентів музично-педагогічних факультетів: навч.-метод.посібник. 3-тє вид., доповнене. Київ, Освіта України, 2006. 179 с.
33. Пасічняк Л.М. Робота диригента над музичним твором: Методичні рекомендації до дисципліни «Оркестрове диригування» для студентів вищих музичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації напряду підготовки «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ, Нова Зоря, 2012. 72 с.
34. Пігров К. Керування хором. Київ, мистецтво, 1965.
35. Ризоль Н. И., Яшкевич И.А. Школа двойных нот для баяна. Киѳв, 1989. 57 с.
36. Ростовський О. Педагогіка музичного сприймання. Навчально-методичний посібник. Київ, 1997.
37. Семешко А.А. Баян в педвузі. Навчал. посібн., Кривий Ріг, 1993. 150 с.
38. Сеницын В.М. исполнительская практика. Подготовка студентов к воспитательной, просветительской и творческой работе в школе. Винница, 1988.
39. Сідлецька Т.І. Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів: монографія. Вінниця, ВНТУ, 2009Ю 184 с.
40. Сідлецька Т.І. Практична культурологія. Історія народно-оркестрового виконавства України: навчальний посібник. Вінниця, ВНТУ, 2011. Ч.І. 122с.
41. Сідлецька Т.І. Практична культурологія. Історія народно-оркестрового виконавства України: навчальний посібник. Вінниця, ВНТУ, 2011. Ч.ІІ. 72с.
42. Фабрика-Процька О.Р. Педагогічна виконавська практика: методичні вказівки з самостійної роботи для студентів денної та заочної форми навчання

вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації напряму підготовки «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ, 2018. 24 с.

43. Шульпяков О. Техническое развитие музыканта исполнителя. Ленинград, Музыка, 1973.

44. Шульпяков О. Техническое развитие музыканта исполнителя. Ленинград, Музыка, 1973.